

УВОД

Проблем уништења и заштите живота људи (цивилног становништва, рањеника, болесника и ратних заробљеника) у рату па и у оружаним сукобима уопште, дуго је закупао пажњу прогресивног и хуманог дијела човјечанства. Историјски посматрано, заштита ненаоружаног становништва у рату има своје почетке и прве облике још врло давно. У раној цивилизацији налазимо извјесна правила која се односе на средства и начине ратовања, чији је основни циљ био да се умање ратне суровости, злочини, у првом реду да се не убија цивилно становништво, прије свега жене и дјеца али и рањеници, болесници и заробљеници. Погрешној максими „*homo homini lupus*“ одговара Сенекино тврђење „*homo res sacra homini*“. Идеја самилости коју и међу борцима налазимо наметнула се људској свијести још у раној цивилизацији.¹

У суровој ратној стварности готово да нико није поштеђен ратних страха. Страдање цивилног становништва ни у једном рату није спадало у категорију војне потребе, а пракса, показује да су грађани управо највеће жртве.

Поред свих ратификованих међународних конвенција које строго санкционишу сваки вид угрожавања цивила и других ненаоружаних лица, а посебно дјеце, жена, старца, болесних и изнемоглих, рањених и затворених у логоре и затворе, управо тај слој грађанства највише страда. Ако се позовемо на новију општу и националну историју ратовања, неумољиве бројке показују као да се ратови воде само за уништење цивила, а преживјели се излажу прогнанству - апатриду.

Тако, у Првом свјетском рату на 100 погинулих било је 10 цивила а 90 војника, у Другом свјетском рату, овај однос остварен је у обрнутом смјеру: на 100 погинулих 90 су цивили, а 10 војници. Ова негативна диспропорција десила се у кратком временском периоду између два свјетска рата од свега 20 година. Наведена поређења важе за нападачке и одбрамбене ратове, који по правилу не би требали да се односе на грађанске, етничке и локалне ратове.

Међутим, ратови у другој половини XX вијека показују да је овакав негативни тренд настављен и у грађанским, етничким, вјерским и колонијалним ратовима. Само у периоду 1955. до 1998. године у свијету је било 111 ратова у којим је погинуло 22 милиона војника и цивила.² У овим страдањима број погинулих војника је занемарљив у односу на изгинуле и на други начин страдале цивиле. Дјеца, жене, старци, болесни и изнемогли опет су доминантни у тој структури стравичних ратних трагедија. Међу овим ратовима, један од најтрагичнијих је свакако рат на простору Босне и Херцеговине који је вођен у периоду 1992-1995. године.³ Гледано по дужини трајања, људским жртвама а посебно по обиму и облицима страдања цивилног становништва, ово је био један од најтежих ратова.

У овом раду, акценат је дат на указивање проблематике страдања цивилног становништва у ратом захваћеним подручјима Босне и Херцеговине, права цивилних жртава рата у домаћем правосуђу, као и на механизме њихове заштите у Међународном

¹ Игњатовић А. (2005), *Правни живот*, Међународна правна заштита живота људи у оружаним сукобима, Београд, Удружење правника Србије, стр. 37.

² Милашиновић Р., (1990.) „*Терор запада над светом*“, Ветерник, стр. 14-18.

³ Према Општем оквирном споразуму за мир у Босни и Херцеговини (Дејтонски мировни споразум), рат у Босни и Херцеговини је био трагичан сукоб у региону.

кривичном праву кроз Женевске конвенције о људским правима из 1949. године и Допунским протоколима из 1977. године.

Имајући у виду наведено, проблем истраживања у овом раду би био положај цивилних жртава рата у међународном и домаћем праву с аспекта правног и виктимолошког третмана, друштвене ресоцијализације преживјелих жртава и чланова њихових породица по завршеку рата те будући положај цивилних жртава рата у евентуалним ратним сукобима.

Како из предмета и проблема истраживања произилази циљ истраживања, за поменућу тему можемо одредити да је циљ утврдити тренутни правни (међународно правни и положај у домаћем праву) статус цивилних жртава рата са посебним освртом на права цивилних жртава рата у погледу ресоцијализацијског виктимолошког третмана те у погледу материјално - економског збрињавања.

Истраживање ће се спровести према сљедећем хипотетичком оквиру:

„Цивилне жртве рата у Босни и Херцеговини немају адекватан правни и виктимолошки положај.“ Ова хипотеза ће фигурирати као главна и водећа током истраживања.

Поред тога провјераваће се и сљедеће хипотезе у статусу помоћних:

1. Цивилне жртве рата у сукобима вођеним у новије вријеме настају као исход афирмације политичко – војних циљева зараћених страна;
2. Цивилне жртве представљају објекат страна у сукобу што је неадекватно санкционисано примјеном међународног права;
3. Цивилне жртве рата преовлађују у укупној структури жртава;
4. Цивилне жртве рата немају адекватан ресоцијализацијски третман у нашој земљи;
5. Законски рокови за остваривање права цивилних жртава рата у супротности су са Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода.